

BẠO LỰC GIA ĐÌNH - MỘT SỐ NGUYÊN NHÂN VÀ HẬU QUẢ

NGUYỄN THỊ VÂN - NGUYỄN THỊ THẨM*

Ngày nhận bài: 24/04/2017; ngày sửa chữa: 25/04/2017; ngày duyệt đăng: 08/05/2017.

Abstract: Domestic violence is becoming popular in our country and in the world and leaves serious consequences physically and mentally. Globally, the victims of domestic violence are overwhelmingly women and children and women tend to experience more severe forms of violence. In some countries, domestic violence is often seen as justified, particularly in cases of actual or suspected infidelity on the part of the woman, and is legally permitted. The consequences of domestic violence affect seriously not only for women and children but also for community and whole society and domestic violence means to violate human rights. In this article, author concentrates on the causes of domestic violence and points out serious consequences for individuals and community and society.

Keywords: Domestic violence, causes, consequences.

1. Đặt vấn đề

Gia đình là một hình thức cộng đồng xã hội đặc biệt được hình thành, xác lập, duy trì, củng cố và tồn tại, phát triển dựa trên cơ sở hôn nhân, huyết thống và những cơ chế quan hệ đặc biệt khác (quan hệ nuôi dưỡng và giáo dục, mái ấm...). Gia đình là “tế bào” xã hội, là “tổ ấm”, “chiếc nôi” yêu thương của mỗi con người. Tuy nhiên, vẫn còn nhiều “tổ ấm” chưa thực sự thanh bình, ấm êm, hạnh phúc bởi vẫn nạn bạo lực gia đình (BLGD). BLGD mà nạn nhân chủ yếu là phụ nữ và trẻ em đã, đang và tiếp tục là một vấn đề nan giải ở nhiều nước, nhiều dân tộc trên thế giới, trong đó có Việt Nam. Trước hiện thực có xu hướng gia tăng và ngày càng trầm trọng của “vấn nạn” BLGD, để có được cách tiếp cận, nhìn nhận tổng thể, đánh giá nguy cơ, tìm hiểu nguyên nhân, đề xuất giải pháp giải quyết, khoảng 25 năm trở lại đây, vấn đề này từng bước được Ủy ban Dân số, Gia đình và Trẻ em, Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam, Viện nghiên cứu Khoa học xã hội, một số trường đại học tích cực nghiên cứu. Các công trình nghiên cứu, khảo sát thường được thực hiện trên một hoặc một số địa phương nhất định, thường là trên địa bàn một tỉnh, hoặc một thành phố tại một thời điểm nhất định. Cũng có những công trình tập trung vào khảo sát thực trạng BLGD ở một số huyện hoặc một số xã. Kết quả nghiên cứu, khảo sát, với các số liệu cụ thể cho thấy tình trạng rất nhức nhối của vấn nạn BLGD ở nước ta. BLGD diễn ra rất đa dạng, với nhiều nhóm đối tượng, nhiều trình độ học vấn, điều kiện KT-XH, địa bàn sinh sống, môi trường xã hội, ở cả thành thị và nông thôn, miền xuôi và miền ngược, đồng bằng và miền núi, với nhiều lứa tuổi...

2. Nguyên nhân BLGD

Qua nhiều công trình khảo sát, nghiên cứu ở những thời điểm khác nhau, trên những địa bàn khác nhau, các nhà nghiên cứu đã chỉ ra những nguyên nhân của vấn nạn BLGD, có thể khái quát như sau:

2.1. Tư tưởng “trọng nam, khinh nữ”. Đây là nguyên nhân sâu xa, cơ bản nhất và là yếu tố “cố hữu” ăn sâu vào nhận thức, trở thành “điều kiện” trực tiếp dẫn đến thái độ và hành vi BLGD. Sự chi phối của quan niệm - tư tưởng gia trưởng, đề cao thậm chí dẫn đến cực đoan vai trò của nam giới, của những người được coi là có quyền lực cao trong gia đình (người chồng, người cha, người anh...) đã thấm đẫm trong nhận thức của một số người và trở thành một thứ “hủ tục” không dễ thoát ra khỏi đời sống gia đình, cộng đồng trong một bộ phận dân cư. Quan niệm này đã kéo theo sự bất bình đẳng giữa phụ nữ và nam giới, dẫn đến quyền lực và sự lạm dụng quyền lực của người đàn ông trong gia đình, họ nghiêm nhiên cho rằng người phụ nữ, người vợ và con cái phải phục tùng, được quyền sai khiến, ra lệnh, kể cả đánh đập, hành hạ... Ngày nay, mặc dù xã hội đã tiến bộ hơn rất nhiều, người phụ nữ đã được giải phóng hơn, từng bước thể hiện và khẳng định vị trí quan trọng trong gia đình và xã hội, nhưng không phải vì thế mà tất cả phụ nữ được thực sự tôn trọng, được bình đẳng ở mọi gia đình, tư tưởng gia trưởng, áp đặt, “vai trên” vẫn còn tồn tại, do đó đây vẫn là một nguyên nhân có tính chất “gốc rễ” dẫn đến tình trạng BLGD. Nền kinh tế thị trường, cơ chế mở tạo cơ hội và cả những thách thức, kiểm chứng khả năng của giới nam và nữ trong lĩnh vực kinh tế, chính trị, văn hóa - xã hội và thực tế đã có nhiều người phụ nữ thành đạt trên các lĩnh vực khác nhau, thành công hơn người chồng, thực sự là trụ cột gia đình nhưng vẫn bị chồng hành hạ, đánh đập, ngược đãi, khủng bố tinh thần... Nguyên nhân chính là do người chồng cảm thấy vị trí của mình bị đe dọa, “soán ngôi”. Điều đó chứng tỏ tư tưởng gia trưởng, bất bình đẳng không dễ dàng thay đổi và có thể được giải quyết một sớm, một chiều trong đời sống gia đình ở nước ta.

* Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

2.2. Nhận thức sai lệch và không đầy đủ về BLGD. Xuất phát từ nhận thức sai lệch mang tính truyền thống của cả chủ thể gây BLGD và nạn nhân BLGD. Nhiều người gây BLGD và nhiều nạn nhân BLGD không nhận thức được đó là hành vi của BLGD về cả hình thức, cường độ, tần suất và mức độ. Đa số cho rằng chỉ bạo lực thể xác mới là BLGD còn những hình thức khác thì không phải và nếu chỉ diễn ra một vài lần thì đó là việc hết sức bình thường như chuyện “bát đĩa xô nhau” trong gia đình. Có không ít người còn quan niệm rằng chửi mắng đánh vợ, đánh quát con là sự dạy bảo, sự “yêu thương” và làm thế là chúng tỏ cái uy quyền của chồng đối với vợ hoặc của ông bà, cha mẹ đối với con cháu. Bên cạnh đó còn là sự nhận thức sai lệch, không đầy đủ của chủ thể, đối tượng, nạn nhân BLGD về luật pháp, về đạo đức cũng như đối với những chủ trương, chính sách, chương trình hành động hướng tới sự công bằng, bình đẳng, hạnh phúc, phát triển của cộng đồng, xã hội.

2.3. Thiếu trách nhiệm của cộng đồng đối với BLGD. Sự thiếu trách nhiệm của cộng đồng thường xuất phát từ lí do nhận thức sai lệch, không đầy đủ dẫn đến thái độ thờ ơ, không quan tâm hoặc không dám can thiệp khi có hiện tượng BLGD xảy ra trong cộng đồng, ở các nhà hàng xóm láng giềng. Đây là một trong những lí do khiến cho tình trạng BLGD không hoặc rất ít bị ngăn chặn. Chính sự thiếu trách nhiệm này của cộng đồng khiến cho chủ thể gây BLGD ngang nhiên hơn bất chấp không biết kiêng dè nỗi sợ ai, còn nạn nhân bị BLGD thì bị đẩy vào tình thế bị cô lập, không có được sự hỗ trợ, can thiệp kịp thời, trước mắt cũng như lâu dài để tránh khỏi bị BLGD. Bên cạnh đó, sự thiếu trách nhiệm của cộng đồng thể hiện qua việc thiếu quan tâm, thiếu các hình thức tuyên truyền, giáo dục nâng cao ý thức, phòng chống BLGD từ chính quyền, đoàn thể, các tổ chức chính trị - xã hội trong cộng đồng và cả việc xử lí, giải quyết trường hợp BLGD thiếu kiên quyết, biện pháp không toàn diện, triệt để sẽ không tạo ra hoặc rất hạn chế sức mạnh, tác động đến BLGD.

2.4. Cơ chế, biện pháp xử lí, giải quyết BLGD thiếu nghiêm minh, thấu đáo. Nhiều năm trước đây, nước ta chưa có luật riêng về phòng chống, xử lí vấn đề BLGD. Những năm gần đây, *Luật Phòng chống BLGD* đã được ban hành. Việc tuyên truyền, giáo dục phòng chống BLGD nói chung, *Luật Phòng chống BLGD* nói riêng được thực hiện dưới nhiều hình thức khác nhau, tuy nhiên việc can thiệp, xử lí vấn đề BLGD, nhất là đối với chủ thể gây BLGD ở

nhiều địa phương vẫn chưa được thực thi một cách nghiêm minh, có những vụ việc xử lí còn diễn ra hình thức, chiếu lệ. Chỉ những vụ việc BLGD gây ra những hậu quả nghiêm trọng như chấn thương, thương tổn nặng, diễn ra nhiều lần với nhiều hình thức dã man, ngày càng trầm trọng hoặc dẫn đến chết người, bị phát giác, tố giác, nhờ sự can thiệp của chính quyền, pháp luật mới được giải quyết. Cũng theo quy định của pháp luật, kết quả giám định thương tích trên 11% mới truy cứu trách nhiệm hình sự đối với người gây bạo lực, còn lại chủ yếu là lập biên bản, cảnh cáo, đưa ra cộng đồng, xử phạt hành chính, viết cam kết... Những hình thức và biện pháp này, ở một giới hạn nhất định đã không đủ mạnh để thể hiện sức mạnh của pháp luật đối với vấn nạn BLGD và vì thế nhiều người - kẻ gây BLGD không thực sự biết sợ, thậm chí coi thường pháp luật.

2.5. Sự tác động của các tệ nạn xã hội và việc lạm dụng các chất gây nghiện (ma túy, rượu bia). Sống trong môi trường xã hội thiếu lành mạnh, nhất là ở những nơi có sự phức tạp, biểu hiện gia tăng của các tệ nạn xã hội hoặc những vấn đề về băng hoại đạo đức như tình trạng ngoại tình, tệ nạn mại dâm, cờ bạc, mê tín dị đoan... sẽ tác động đến nhiều lĩnh vực đời sống xã hội, trong đó có hôn nhân gia đình. Nhiều người đàn ông, người chồng, người cha, thậm chí người phụ nữ, người vợ, người mẹ xa vào các tệ nạn này có thể dẫn đến thái độ, hành vi đánh đập, hành hạ, bỏ mặc những người khác trong gia đình (vợ hoặc chồng, con cái, ông bà, cha mẹ). Việc lạm dụng các chất kích thích, nhất là ma túy, rượu bia dẫn đến không làm chủ được bản thân, bị kích động gây ra hành vi đập phá, đánh chửi người thân trong gia đình. Trong nhiều gia đình thì đây là nguyên nhân chủ yếu của tình trạng BLGD.

3. Hậu quả của BLGD

3.1. Ảnh hưởng đến tâm sinh lí, đời sống tinh thần, tình cảm của nạn nhân bị BLGD. Nạn nhân bị BLGD, đặc biệt và chủ yếu là phụ nữ và trẻ em sẽ có những tổn thương, khủng hoảng nghiêm trọng đến đời sống tinh thần, tình cảm, tâm sinh lí. Bạo lực thường xuyên, dù dưới bất kì hình thức nào cũng đều tác động gây ảnh hưởng tiêu cực đến sức khỏe tinh thần của nạn nhân bị bạo lực. Nạn nhân rơi vào tình trạng hoảng loạn, lo lắng, sợ hãi, khó có thể làm chủ và tự tin, dễ dẫn đến những suy nghĩ tiêu cực, muốn chạy trốn khỏi cuộc sống bị hành hạ, dọa dẫm hoặc phó mặc. Vì vậy, nạn nhân gặp trở ngại hoặc không thực hiện được các chức năng của mình trong gia đình và xã

hội như chức năng làm mẹ, làm vợ, giao tiếp, lao động, học tập do đó ảnh hưởng đến đời sống kinh tế, văn hóa của gia đình, cộng đồng và xã hội.

3.2. Ảnh hưởng đến sức khỏe thể chất của nạn nhân bị bạo lực. Hầu như các cuộc BLGD, đặc biệt là bạo lực về thể chất, ít nhiều đều gây ra những thương tổn về thể chất đối với nạn nhân bị bạo lực. Mức độ thương tổn về thể chất từ nhẹ đến nặng, có nhiều trường hợp để lại thương tật vĩnh viễn, suốt đời, thậm chí dẫn đến tử vong. Chủ thể gây bạo lực (người chồng, người vợ, người cha, người mẹ...) trong khi thực hiện hành vi bạo lực có thể do vô tình hoặc cố ý, có thể trong cơn nóng giận, không làm chủ được bản thân, không kiểm soát được hành vi, có hành động đánh đập và đã gây ra những thương tổn ở những mức độ khác nhau lên cơ thể nạn nhân bị bạo lực. Các hình thức BLGD có mối quan hệ với nhau, chúng có thể được sử dụng kết hợp với nhau, do đó hậu quả của BLGD lên nạn nhân có thể không tách rời nhau. Nạn nhân vừa bị tổn thương, để lại những hậu quả nặng nề về thể chất đồng thời là những tổn thương về tinh thần.

3.3. Gây ra những tổn thất về kinh tế, tác động xấu lên đời sống gia đình và trật tự, văn hóa cộng đồng xã hội. Những cuộc cãi vã, day-night, miệt thị hay "chiến tranh lạnh" trong gia đình, những cuộc ẩu đả, đánh đập, hành hạ, ngược đãi lẫn nhau trong gia đình trực tiếp gây hậu quả về thể chất, tinh thần lên mọi thành viên trong gia đình, gây bầu không khí căng thẳng, đè nén, ngột ngạt trong gia đình. Những điều đó tất yếu ảnh hưởng tiêu cực đến đời sống tình cảm trong gia đình, đến sức lao động, sản xuất, kinh doanh của gia đình, đến việc chăm sóc, dạy bảo con cái, đến trách nhiệm của các thành viên với nhau, và do đó sẽ tác động xấu đến đời sống kinh tế, văn hóa của cộng đồng, xã hội. Thời gian và sự tập trung vào làm ăn, lao động, sản xuất, kinh doanh trong gia đình giảm đi. Sức khỏe thể chất và tinh thần sa sút, tức là sức lao động trong gia đình bị sa sút. Bên cạnh đó, có nhiều trường hợp BLGD gây những thương tích, tổn thương thể chất, tinh thần phải chi phí chữa trị, điều trị, phục hồi sức khỏe vừa làm tổn hại kinh tế, vừa làm gián đoạn hoạt động sản xuất của gia đình. Có những trường hợp nạn nhân bị BLGD phải mang bệnh tật suốt đời, chịu những hậu quả di chứng suốt đời, bị trầm cảm, lãnh cảm, phát bệnh tâm thần, bị khuyết tật... trở thành gánh nặng trong gia đình.

Đối với trẻ em, do đặc điểm về tâm sinh lý, cơ thể, nhân cách, trí tuệ phát triển chưa hoàn chỉnh, nếu rơi vào hoàn cảnh bị bạo lực. Trẻ em dễ bị thương tổn cả về thể chất và tinh thần, dễ bị mặc cảm, thiếu tự tin, vô cảm, có trường hợp nổi loạn, hung đồ, bất cần đời, bỏ nhà đi hoang, sa vào các tệ nạn xã hội... Đối với người già, BLGD sẽ có nguy cơ rất cao gây những tổn thương về thể chất, đặc biệt đời sống tình cảm của người già. Bởi vì, người già thường hay cả nghĩ, có sự nhạy cảm rất cao và khi chứng kiến hoặc rơi vào hoàn cảnh bị BLGD, bị ngược đãi thì hoặc là nhẫn nhịn chịu đựng đến mức cam chịu hoặc phản ứng quyết liệt. Cả hai trạng thái này đều không tốt cho đời sống và sức khỏe của người già.

BLGD tất yếu ảnh hưởng đến đời sống chính trị, kinh tế, văn hóa cộng đồng, xã hội. Trong cộng đồng có tình trạng BLGD, nhất là tình trạng BLGD thường xuyên, trầm trọng, trở thành vấn nạn của cộng đồng, một mặt nó gây ra sự mất ổn định trật tự, an toàn, văn hóa cộng đồng, làm phương hại đến việc xây dựng, duy trì, phát triển cộng đồng lành mạnh, thân thiện, văn hóa, mặt khác đòi hỏi cộng đồng phải can thiệp, giải quyết, phải có những chi phí, hỗ trợ kinh tế để chăm sóc sức khỏe, để tuyên truyền, giáo dục và những can thiệp về luật pháp, chính quyền và các dịch vụ khác.

4. Kết luận

BLGD hiện đang là một vấn đề nhức nhối và đáng báo động, BLGD xuất phát từ nhiều nguyên nhân, trong đó, nguyên nhân sâu xa và chủ yếu nhất xuất phát từ sự kém hiểu biết, hạn chế về trình độ nhận thức. Hậu quả của BLGD gây những ảnh hưởng trực tiếp và nặng nề nhất là phụ nữ và trẻ em cả về tâm lý, tư tưởng, sức khỏe và trí tuệ. Do đó, cần tích cực nghiên cứu để phát hiện những nguyên nhân, từ đó đề ra các giải pháp có hiệu quả và thiết thực để giảm thiểu và chấm dứt tình trạng này. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Trần Văn Anh - Nguyễn Hữu Minh (2008). *Bất bình đẳng giới ở Việt Nam*. NXB Khoa học xã hội.
- [2] Ph.Ăngghen toàn tập (tập 21) (1995) - *Nguồn gốc gia đình và chế độ sở hữu nhà nước*. NXB Sự thật.
- [3] Lê Thị (2006). *Phụ nữ và bình đẳng giới trong đổi mới ở Việt Nam*. NXB Phụ nữ.
- [4] Hoàng Bá Thịnh (2003). *Bạo lực trong gia đình - Thực trạng và giải pháp*. Tạp chí Lí luận chính trị, số 3/2003, tr 65-69.
- [5] Đặng Ánh Tuyết (2007). *Quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin về giải phóng phụ nữ và kết quả thực hiện bình đẳng giới ở Việt Nam*. Tạp chí Lí luận chính trị, số 2/2007, tr 56-60.